

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет корекційної та соціальної педагогіки і психології
Кафедра психолого-медико-педагогічних основ корекційної роботи

Дипломна робота
магістра

з теми **«КОРЕКЦІЯ СОЦІАЛЬНИХ МОТИВІВ УЧІННЯ
У ПІДЛІТКІВ
З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ»**

Виконала:
студентка КорОб1-М117з групи
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Ключук Катерина Борисівна

Керівник:
кандидат медичних наук, доцент
Михальський А.В.

Рецензент:
кандидат педагогічних наук, доцент
Левицький В.Е.

Кам'янець-Подільський – 2019 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ МОТИВІВ УЧІННЯ У ПІДЛІТКІВ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	7
1.1. Характеристика розвитку соціальних мотивів учіння у школярів.....	7
1.2. Особливості розвитку соціальних мотивів учіння у підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку.....	37
Висновки до першого розділу.....	45
РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ВИВЧЕННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ МОТИВІВ УЧІННЯ У ПІДЛІТКІВ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	48
2.1. Обґрунтування методики дослідження рівня сформованості соціальних мотивів учіння у підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку.....	48
2.2. Аналіз результатів констатувального етапу дослідження.....	51
Висновки до другого розділу.....	63
РОЗДІЛ III. ПЕДАГОГІЧНА КОРЕКЦІЯ СОЦІАЛЬНИХ МОТИВІВ УЧІННЯ У ПІДЛІТКІВ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	66
3.1. Особливості формування мотивів учіння у підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку під час навчальних занять.....	66
3.2. Корекція соціальних мотивів у підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку на уроках української мови та літератури.....	70
Висновки до третього розділу.....	75
ВИСНОВОК	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	83
ДОДАТКИ	88
Додаток А. Схема протоколу спостереження за проявом мотивів навчання підлітків з порушенням інтелектуального розвитку.....	88

ВСТУП

Актуальність теми. Пізнавальна потреба виступає провідною складовою виховання, яка закладена в основу навчальних програмах. Розглядаючи пізнавальні потреби, слід звернути увагу на розвиток емоційно-мотиваційної сфери дитини від рівня сформованості якої залежить пізнавальне ставлення до навчального матеріалу, його усвідомленість та цікавість. Отже, пізнавальна потреба характеризується мотиваційно-вольовим утворення особистості, що проявляється на всіх етапах шкільного віку у формі допитливості, яке знаходить своє відображення в системі навчальних і пізнавальних інтересів та мотивів учіння.

Дослідженням соціальних мотивів підлітків займалися як в загальній психології та педагогіці (І. Бех, В. Ковальов, Н. Круглова, О. Леонтєв, С. Москвічов, А. Прохоров) так і в корекційній психології та педагогіці (М. Кузьмицька, Н. Коломінський, В. Лубовський, М. Матвєєва, Б. Пінський, В. Синьов, О. Хохліна).

Під час навчально-виховного процесу у підлітків з порушенням інтелектуального розвитку спостерігаються труднощі під час уроків, що проявляються в негативному ставленні до них.

На думку І. Єременко, В. Липи, педагог у процесі навчання повинен постійно розвивати соціальні мотиви учіння, при цьому створювати позитивну мотиваційну діяльність на різних етапах уроку, підвищувати рівень самостійності підлітків з порушенням інтелектуального розвитку при виконанні різних пізнавальних завдань.

М. Матвєєва, Г. Мерсіянова, В. Синьов, О. Хохліна вважають, що рівень успішності навчальної діяльності підлітків з порушенням інтелектуального розвитку аналогічно дітям з типовим розвитком залежить не лише від рівня прояву умінь і навичок розумової та мисленневої діяльності, рівня запам'ятовування та відтворення матеріалу з навчальних дисциплін, але й від сформованості соціальної мотивації учіння загалом. Корекційна спрямованість мотивації учіння підлітків з порушенням інтелектуального розвитку залежить

від правильних психолого-педагогічних умов організації та проведення навчального процесу корекційним педагогом. Щодо даної нозології дітей характерним є своєрідність розвитку емоціно-мотиваційної сфери, яка проявляється у негативному ставленні до процесу пізнавальної діяльності, школи; відсутність потреби і мотивації учіння, основою якого є порушення пізнавальної активності та діяльності дітей.

Корекційна робота з розвитку соціальних мотивів учіння підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку вимагає підбору необхідного психолого-педагогічного забезпечення, а саме: форми, методи, засоби, способи та умови навчання. Підвищення рівня мотивації учіння підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку потребує формування у них пізнавальних інтересів, знань, умінь, навичок та здібностей у процесі навчальної діяльності.

На думку Б. Пінського, у підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку спостерігається низький рівень пізнавальної потреби, який в основному залишається на стадії допитливості і не переходить на наступний етап – цілеспрямовану діяльність. Саме ці положення щодо рівня сформованості соціальних мотивів учіння у підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку ще не достатньо досліджені у спеціальній психолого-педагогічній літературі у напрямку розкриття сутності та їх психологічних особливостей, виявлення механізмів управління процесом навчання зумовили вибір теми дипломної роботи магістра **«Корекція соціальних мотивів учіння у підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку»**.

Мета дослідження – розроблення теоретично обґрунтованої та експериментально апробованої педагогічної технології корекції соціальних мотивів учіння у підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз загальної та спеціальної наукової літератури й визначити стан розробленості проблеми дослідження, сутності її

основних положень та ключових понять; проблеми розвитку соціальних мотивів учіння у підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку.

2. Емпірично дослідити рівень сформованості соціальних мотивів учіння у підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку.

3. Розробити програму педагогічної корекції соціальних мотивів учіння у підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку.

Гіпотеза дослідження: розробка програми педагогічної корекції соціальних мотивів учіння у підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку дасть нам змогу підвищити рівень сформованості соціальних мотивів у них.

Об'єкт дослідження – соціальні мотиви учіння у підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку.

Предмет дослідження – педагогічна корекція соціальних мотивів учіння у підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку.

Методи дослідження. аналіз загальної та спеціальної психолого-педагогічної літератури, методичних матеріалів; вивчення досвіду роботи закладів освіти у даному напрямку; аналіз продуктів діяльності дітей у навчальному процесі; констатувальний та формувальний експерименти; процедури кількісної та якісної обробки даних.

Експериментальна база. Володимир-Волинська спеціалізована школа-інтернат I-III ст. «Центр освіти та соціально-педагогічної підтримки»

Теоретична значущість полягає у здійсненні теоретичного аналізу загальної та спеціальної наукової літератури й визначенні стану розробленості проблеми дослідження, сутності її основних положень та ключових понять; проблеми розвитку соціальних мотивів учіння у підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку.

Практичне значення полягає в емпіричному дослідженні рівня сформованості соціальних мотивів учіння у підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку; розробці програми педагогічної корекції соціальних мотивів учіння у підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дипломної роботи магістра обговорювались на студентській науково-практичній конференції в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка

Публікації: Робота висвітлена у статті «Проблема розвитку соціальних мотивів учіння у підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку».

Структура роботи: робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

Пізнавальна потреба характеризується мотиваційно-вольовим утворення особистості, що проявляється на всіх етапах шкільного віку у формі допитливості, яке знаходить своє відображення в системі навчальних і пізнавальних інтересів та мотивів учіння. Виділяють класифікацію мотивів відповідно до зв'язку мотиву зі змістом або процесом діяльності, а саме: внутрішні мотиви, що пов'язані з процесом і змістом відповідного виду діяльності та зовнішні мотиви, що пов'язані з мотивами обов'язку і відповідальності перед суспільством, групою, окремими людьми та мотивами самовираження і самовдосконалення – соціальні мотиви; з мотивами прагнення отримати схвалення з боку інших людей та прагнення отримати високий соціальний статус (престижна мотивація); з мотивами уникнення неприємностей, які можуть виникати у випадку незадоволення вимог, очікувань або потреб інших людей – вузькоособистісні мотиви.

За характером навчальної діяльності учнів виділяють наступні види мотивів, зокрема пізнавальні мотиви, що безпосередні пов'язані з метою, процесом і змістом учіння, з прагненням людини отримувати нові знання, уміння та навички і включають в себе: учбово-пізнавальні, що безпосередньо спрямовані на оволодіння раціональними прийомами навчальної діяльності, оволодіння способами пізнаннями; мотиви самоосвіти, що безпосередньо спрямовані на поглиблення власного освітнього рівня; соціальні мотиви, що безпосередньо пов'язані з певними взаєминами між людьми в процесі навчання, а саме: широкі соціальні мотиви, які пов'язані зі ставленням до учіння як до засобу бути корисним суспільством, вузькі соціальні мотиви, які пов'язані з прагненням зайняти перше місце у системі міжособистісних стосунків групи, або підтвердити свій статус і престиж; мотиви співробітництва, що безпосередньо пов'язані з прагненнями встановлення стосунків з іншими партнерами навчальної діяльності; утилітарні мотиви, що безпосередньо спрямовані на досягнення особистістю власної користі за

допомогою навчання.

Мотивація, як рушійна сила людської поведінки, безумовно, займає провідне місце в структурі особистості, пронизуючи її основні структурні утворення: спрямованість особистості, характер, емоції, здібності, діяльність і психічні процеси. Те, що більшість психологів включає в характер (частково) різного роду вольові якості, складає в основному динамічну сторону мотиваційної характеристики особистості. Деякі з якостей характеру виражають часто динамічні характеристики (стійкість спонукань, можливості вольового подавлення імпульсивних потягів), інші крім динамічної сторони виражають і деякі змістовні характеристики (дисциплінованість, усвідомленість відповідальності).

Соціальні мотиви мають широкий спектр свого вияву, який заключається у прагненні особистості шляхом навчання утвердити свій соціальний статус у суспільстві, в певному соціальному оточенні однолітків, родини.

Для підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку характерні «коротка» або «близька» мотивація діяльності, а слабкою виявляється й елементарна мотивація відношень.

Учні з порушенням інтелектуального розвитку, не завжди можуть підпорядкувати окремі дії поставленій перед ними меті. Виконуючи порівняно складні завдання, вони зазвичай не в змозі осмислити його повністю і намітити загальний план реалізації. Вони одразу ж починають діяти, не враховуючи усіх вимог інструкції.

У учнів з порушенням інтелектуального розвитку спостерігається порушення цілеспрямованості діяльності, які проявляються у неправильній організації в завданні, в помилковому плануванні його виконання, в неадекватному ставленні до виникаючих труднощів і у відсутності критичності до одержаних результатів.

На констатувальному етапі дослідження ми використали адаптовану методiku дослідження рівня сформованості соціальних мотивів учіння у підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку, яка включає наступні

етапи: спостереження за характером діяльності підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку на уроці з метою визначення особливостей їх учбової мотивації; анкетування підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку.

Для підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку характерним є своєрідність розвитку внутрішніх та зовнішніх соціальних мотивів, які пов'язані процесом та результатом учбової діяльності; середній рівень прояву пізнавального інтересу, а саме не бажання самостійно дізнаватись нове, не уміння долати складні труднощі та перешкоди, хоча радість від результату діяльності у них виявляється, але вона є короткочасною і не завжди пов'язана з навчальною мотивацією; низький рівень прояву пізнавального інтересу та мотивації до навчальної діяльності, а саме спостерігається не бажання взагалі отримувати нову інформацію, не уміння долати будь-які труднощі та перешкоди, повна не зацікавленість навчальним матеріалом, низький рівень прояву соціальних мотивів.

При аналізі зовнішніх мотивів майже у всіх підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку мотиви самоосвіти не виявлені. Щодо мотивів престижу, соціальних мотивів, мотивів уникнення невдач, ігрових мотивів, то вони у підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку проявляються на середньому рівні, особливо чітко виявляються ігрові мотиви.

Для більшості підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку характерним є недостатня сформованість безпосередньо-спонукальних мотивів учбової діяльності, які ґрунтуються на емоційних проявах особистості. У них соціальні мотиви не достатньо яскраві, вони виявляють не зацікавленість складними видами навчальної діяльності, хоча привабливість особистості педагога достатньо висока. Підлітки з порушеннями інтелектуального розвитку бажають отримати винагороду, схвалення, але у них не виявляється мотиви остраху отримання негативної оцінки, небажання бути об'єктом обговорення у класі.

Щодо вивчення перспективно-спонукальних та інтелектуально-спонукальних мотивів учбової діяльності, то у більшості підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку спостерігається середній рівень їх розвитку. Прикладний характер їх знань, умінь та навичок з учбового предмету практично мало пов'язаний з наступним самостійним життям, не достатньо розвинуте почуття обов'язку, відповідальності, не характерним є очікування отримання винагороди у перспективі; інтерес до знань, допитливість, прагнення розширити свій культурний рівень у них проявляється епізодично і залежно від виду запропонованих навчальних завдань, захоплення самим процесом вирішення учбово-пізнавальних задач спостерігається коротко часно і епізодично. У 20% підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку дані соціальні мотиви не виявляються.

Більшість підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку можуть задавати педагогу прості запитання, прагнучи до здобуття додаткової інформації з приводу матеріалу (питання), що вивчається; у деяких ситуаціях у них виявляється зацікавлення до думки товаришів щодо виконаного ним завдання; проявляється періодичний і не сталий інтерес до аналізу власних помилок; вони вирішують прості завдання, аби продемонструвати, що вони не гірші за інших; навчальні мотиви у них не домінують ні від батьків, ні від дорослих; вони не виконавши завдання, не шукають інші способи його вирішення; допомогу товаришам не надають.

Найцікавішими навчальними предметами для себе вважають такі як трудове навчання, фізичне виховання та побутова фізика. Відзначено серед цікавих і українську літературу. Найважчим предметом вважають лише математику та українську мову. А в школі приваблює спілкування з товаришами, суспільна праця та отримання оцінок.

Для розвитку соціальних мотивів, профілактики і подолання шляхів тривожності, створення емоційного благополуччя у підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку також необхідно звернути увагу на формування адекватної самооцінки школярів, на розвиток правильного ставлення до

результатів своєї діяльності, орієнтації не на «помилку», а на отримання нових знань. Важливе місце в профілактиці шкільної тривожності займає ставлення до учня з боку вчителів, повага відчуття власної значимості учня. Учитель, директор школи повинні сприйматися школярем не як особи, покликані карати, а як люди, основна функція яких укріплення його віри в себе, допомога у розвитку і вирішенні його проблем. Учителям слід проводити спеціальну пояснювальну роботу з батьками для формування у останніх правильного ставлення до оцінок та невдач дитини. Намагатися показати батькам, що при заняттях з дитиною потрібно по можливості звести до мінімуму негативні оцінки, а звертати особливу увагу на якісний аналіз діяльності школяра. Важливо, щоб дитина знала і відчувала, що її успіхи та невдачі, радуєчи або засмучуючи батьків, разом з тим не впливають на їх загальне ставлення до неї.

Для досягнення позитивних результатів у навчанні і вихованні підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку необхідна така організація педагогічного процесу, яка спонукала б їх керуватися в своїх діях не тільки мотивами, пов'язаними з необхідністю виконувати вимоги вчителя, тобто мотивацію уникнення невдач, але й мотивами, породженими їх власними потребами та інтересами. Яким би не був низьким рівень загального розвитку підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку, в них наявні свої, обмежені, потреби та інтереси. При задоволенні цих потреб та інтересів вони проявляють необхідність активно і адекватно ставитись до поставлених перед ними завдань.

Для формування позитивної стійкої соціальної мотивації навчальної діяльності важливо, щоб в оцінці роботи підлітка з порушеннями інтелектуального розвитку був її якісний аналіз, підкреслення всіх позитивних моментів, просувань у засвоєнні навчального матеріалу і виявлення причин наявних недоліків і шляхів їх виправлення. Такий якісний аналіз має сприяти формуванню в підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку адекватної самооцінки своєї особистості та позитивної стійкої соціальної мотивації. Необхідно розвивати в підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку

вміння самооцінки і самоконтролю праці, для чого слід використовувати різні форми взаємоперевірки і взаємо оцінки, завдання на аналіз своєї діяльності. Це формує правильне і розумне ставлення до своєї оцінки.

Для більш інтенсивних позашкільних пізнавальних інтересів слід рекомендувати широку систему гурткової роботи, яка розвертається насамперед в загальноосвітній спеціальній школі, більш активне вміння факультативів, покращення і розширення шкільних бібліотек за рахунок виписування науково-популярних журналів і книг. Корекційним педагогам, вихователям, психологам можна порекомендувати частіше звертати увагу учнів на зміст науково – популярних програм телебачення, обговорювати їх на класних годинах, гурткових заняттях, використовувати на уроках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асмолов А. И. Психология личности / А.И. Асмолов. – М.:Педагогика, 1990. – 186 с.
2. Берне Р. Развитие Я-концепции и воспитание / Р. Берне. – М.: Педагогика, 1986. – 138 с.
3. Бех І.Д. Особистісно-зорієнтоване виховання: Науково-методичний посібник / І.Д. Бех. – К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.
4. Бех І.Д. Довільна поведінка школярів як мета виховання / І.Д. Бех // Рідна школа. – 1993. – № 9. – С 29-33.
5. Бех І.Д. Теорія виховання в контексті сучасності//Педагогічна теорія та педагогічний досвід: перспективи і розвиток: Матеріали конф. – Луцьк, 1999. – С.4-6.
6. Бондар В. І. Підготовка учнів допоміжної школи до самостійної трудової діяльності / В. І. Бондар. – К. : Радянська школа, 1988. – 128 с.
7. Богданова О.С. Нравственное воспитание старшеклассников / О.С. Богданова, С.В. Черенкова. – М.: Просвещение, 1988. – 220 с.
8. Боришевський М.Й. Виховання самоконтролю в поведінці учнів початкових класів / М.Й. Боришевський. – К.: Радянська школа, 1980. – 143 с.
9. Вопросы обучения и воспитания детей с нарушениям интеллекта: Сб. науч. трудов. / под ред. М.И. Кузьмицкой. – М: АПН СССР, 1974. – 119 с.
10. Воспитание и обучение детей во вспомогательной школе: Пособие для учителей и студентов дефектологов. ф-тов пед. ин-тов. / под ред. В.В. Воронковой. – М.: Школа-пресс, 1994. – 416 с.
11. Вопросы обучения и изучения аномальных детей. / под ред. А.И. Дячкова. – М.: Просвещение, 1982. – 110 с.
12. Выготский Л. С. Проблема возраста / Л.С. Выготский. – Собр. соч. в 6-ти т. – М.: Педагогика, 1984. – Т.4 – 448 с.
13. Гаврилов О.В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі: навчальний посібник / О.В. Гаврилов. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009.

– 308 с.

14. Граборов А.Н. Очерки по олигофренопедагогике / А.Н. Граборов. – М.: Учпедгиз, 1981. – 196 с.

15. Groshenkov I.A. Основные принципы работы по развитию познавательной деятельности у умственно отсталых школьников в процессе рисования / И.А. Groshenkov // Дефектология. 1984. - № 1. – С. 18-24.

16. Дефектологічний словник: навчальний посібник / За редакцією В.І. Бондаря, В.М. Синьова. – К.: «МП Леся», 2011. – 528 с.

17. Дульнев Г.М. К вопросу о дифференциации обучения учащихся вспомогательной школы / Г.М. Дульнев // Дефектология. – 1990. - № 1. – С. 8-13.

18. Дульнев Г.М. Учебно-воспитательная работа во вспомогательной школе / под ред. Т.А. Власовой, В.Г.Петровой. – М.: Просвещение, 1981. – 176 с.

19. Егоров М. С. Психология индивидуальных различий / М.С. Егоров. – М.: Просвещение, 1997. – 154 с.

20. Еременко И.Г. Дифференцированное обучение во вспомогательной школе / И.Г. Еременко, Л.С. Вавина, Г.Н. Мерсиянова. – Киев: Радянська школа, 1988. – 142 с.

21. Иванов П. И. Общая психология / П.И. Иванов. – Ташкент.: Укитувчи, 1987. – 543 с.

22. Изучение мотивации поведения детей и подростков / под ред. Л.И. Божович. – М.: Педагогика, 1982. – 351 с.

23. Имедадзе И. В. Ситуативное развитие мотивации и установка / И.В. Имедадзе // Вопросы психологии. – 1989. – № 2. – С. 90-97.

24. Исследование личности и познавательной деятельности учащихся вспомогательной школы / под ред. В.Г. Петровой. – М.: НИИ дефектологии АПН СССР, 1980. – 82 с.

25. Калмыкова З.И. Продуктивное мышление как основа обучаемости / З.И. Калмыкова. – М.: Педагогика, 1981. – 200 с.

26. Ковалёв В.И. Мотивы поведения и деятельности / В.И. Ковалев. – М.: Наука, 1988. – 146 с.
27. Коган И. М. Творческий поиск: энерго-мотивационный аспект / И.М. Коган // Вопросы психологии. – 1992. -№1/2. – С. 138-146
28. Коломінський Н. Л. Розвиток особистості учнів допоміжної школи / Н.Л. Коломінський. – К.: Радянська школа, 1988. – 86 с.
29. Коррекционная роль обучения во вспомогательной школе / под ред. Г.М. Дульнева. – М.: Педагогика, 1991. – 96 с.
30. Круглова Н. Ф. Психологические особенности саморегуляции в учебной деятельности / Н.Ф. Круглова // Психологический журнал. – 1994. – Т. 15. – № 2. – С. 45-73.
31. Крутецкий А.В. Психология обучения и воспитания школьников / А.В. Крутецкий. – М.: Просвещение, 1986. – 303 с.
32. Кузьміна В. К. Діти з розладами поведінки / В.К. Кузьміна. – К.: Радянська школа, 1981. – 157 с.
33. Кулагина И. Ю. Личность школьника от задержки психологического развития до одарённости. Учебное пособие для студентов и преподавателей / И.Ю. Кулагина. – М.: ТЦ «Сфера», 1999 – 192 с.
34. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев. – М.: Просвещение, 1985. – 670 с.
35. Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики / А.Н. Леонтьев. – М.: Мысль, 1985. – 570 с.
36. Лусканова Н. И. Методы исследования детей с трудностями в обучении. – М.: Просвещение, 1993. – 179 с.
37. Матвеева М.П. Корекційна робота в системі освіти дітей з вадами розумового розвитку: Навч.-метод. посіб. / М.П. Матвеева, С.П. Миронова. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський Державний університет, 2005. – 164 с.
38. Максименко С.Д. Загальна психологія / С.Д. Максименко, В.О. Зайчук, В.В. Мименко, В.О. Соштенко. – К.: Форум, 2000. – 350 с.

39. Миронова С. П. Олігофренопедагогіка. Компактний навчальний курс: навч. посіб. / С. П. Миронова. - Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський Державний університет, ред-но – вид. від., 2008. – 204 с.
40. Москвичёв С.Г. К вопросу методологии исследования проблемы мотивации / С.Г. Москвичев // Философия и социология. Мысль. – 1991. – № 4. – С. 35-49.
41. Овчарова Р.В. Справочная книга школьного психолога / Р.В. Овчарова. – М.:Педагогика, 1996. - 180 с.
42. Орлов А.Б. Развитие теоретических схем и понятийных систем в психологии мотивации / А.Б. Орлов // Вопросы психологии. – 1989. – № 5. – С. 27-34.
43. Пинский Б.М. Психологические особенности деятельности умственно отсталых школьников / Б.М. Пинский. – М.: АПН РСФСР, 1982. – 318 с.
44. Певзнер М.С. Динаміка розвитку дітей-олігофренів / М.С. Певзнер, В.Л. Лубовський. – М.: АПН РРФСР, 1983. – 224 с.
45. Петрова В.Г. Розвиток мовлення учнів допоміжної школи / В.Г. Петрова. – М.: Педагогіка, 1997. – 200 с.
46. Петрова В.Г. Практическая и умственная деятельность детей-олигофренов / В.Г. Петрова. – М.: Просвещение, 1988. – 160 с.
47. Прохоров А. О. Саморегуляция психических состояний в учебной и педагогической деятельности / А.О. Прохоров // Вопросы психологии. – 1991. – №5. – С. 140-161.
48. Психологія / за ред. Г.С. Костюка. - К.: Радянська школа, 1988. – 134 с.
49. Розумово відстала дитина / за ред. О.Р. Лурія. – М.: АПН РРФСР, 1980. – 204 с.
50. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – М.: Учпедгиз, 1980. – 596 с.

51. Синьов В.М. Психолого-педагогічні проблеми дефектології та пенітенціарії / В.М. Синьов. – К.: «МП Леся», 2010. – 779 с.
52. Синьов В.М. Психологія розумово відсталої дитини / В.М. Синьов, М.П. Матвєєва, О.П. Хохліна. – К.: Знання, 2008. – 359 с.
53. Стадненко Н. М. Диагностика отклонений в умственном развитии учащихся / Н.М. Стадненко, Т.Д. Илляшенко, А.И. Обуховская, Т.В. Жук Т. - К.: Освіта, 1991. - 95 с.
54. Стадненко Н.М., Матвєєва М.П., Обухівська А.І. Нариси з олігофренопсихології / За заг. ред. Н.М. Стадненко – Кам.-Под. держ. пед. університет, інформаційно-видавничий відділ, 2002. – 200 с.
55. Стадненко Н. М. Нариси з психології розумово відсталої дитини / Н.М. Стадненко. – К.: Рад. школа, 1967. – С 27-31
56. Тищенко С.П. Психологічні основи гармонійності розвитку особистості учня / С.П. Тищенко // Початкова школа. – 1985. – №9. – С. 14-19.
57. Умственно отсталый ребёнок / под ред. А.Р Лурия. – М.: АПК РСФСР. – 1980. – 78 с.
58. Хохліна О.П. Психолого-педагогічні основи корекційної спрямованості трудового навчання учнів з вадами розумового розвитку / О.П. Хохліна. – К.: Пед. думка, 2000.- 286с.
59. Хрестоматия по психологии: Учеб. пособ. для студентов пед. ин-тов / под ред. А.В. Петровского. – М.: Просвещение, 1987. – 447 с.
60. Ярмаченко Н.Д. Проблемы компенсации нарушений развития у детей / Н.Д. Ярмаченко. - К.: Освіта, 1996. – 127 с.